

АНОТАЦІЯ

Джабурія О. О. Організаційні форми адвокатської діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2020.

Дисертація присвячена вивченню загальних теоретичних напрацювань, а також отриманню нових теоретичних знань, пов'язаних із організаційними формами адвокатської діяльності. Метою дисертаційного дослідження є формулювання науково обґрунтованих висновків про організаційні форми адвокатської діяльності для підвищення ефективності діяльності адвокатури України.

У роботі наведено загальну характеристику організаційних форм адвокатської діяльності в Україні, досліджено поняття та види організаційних форм адвокатської діяльності, принципи організації й діяльності адвокатури та їх вплив на організаційні форми адвокатської діяльності.

Визначено, що у сфері адвокатської діяльності з приводу надання правової допомоги виникає не одне якесь комплексне правовідношення, а сукупність (система) правовідносин, пов'язаних між собою. Як наслідок зроблено висновок, що організаційні форми адвокатської діяльності уявляють собою систему урегульованих законодавством правовідносин (за участю спеціально визначених суб'єктів), які виникають в процесі організації адвокатами своєї адвокатської діяльності, зокрема відносини в підсистемі «засновники/учасники» юридичних осіб, які створюються ними з метою здійснення адвокатської діяльності, правовідносин з реєстрації індивідуальної адвокатської діяльності як самостійної професійної діяльності, особливостей правовідносин з їх оподаткування, припинення цих юридичних осіб чи їх діяльності тощо.

Характеристики організаційної форми адвокатської діяльності найбільш повно окреслені у таких її ознаках: 1) організаційна форма адвокатської діяльності є стороною правовідносин із забезпечення адвокатської діяльності; 2) організаційна форма є стороною договору про надання правової допомоги, відносин з питань фінансового моніторингу та стороною податкових правовідносин; 3) безпосереднє виникнення та припинення організаційної форми адвокатської діяльності пов'язано з реєстраційними правовідносинами, а саме – з реєстрацією індивідуальної адвокатської діяльності як незалежної професійної діяльності, реєстрацією адвокатських бюро та адвокатського об'єднання як юридичних осіб, реєстрацією в податкових органах тощо. Проведено поділ організаційних форм адвокатської діяльності на види.

У дисертації звертається увага на важливість принципів організації та діяльності адвокатури щодо побудови належної структури організаційних форм адвокатської діяльності. Проаналізовано вплив принципів свободи вибору адвокатом форми організації адвокатської діяльності, незалежності адвоката при здійсненні адвокатської діяльності, конфіденційності адвокатської діяльності, уникнення конфлікту інтересів в адвокатській діяльності, рівних прав адвокатів на побудову організаційних форм адвокатської діяльності. Зроблено висновок, що зміна законодавства, яке врегульовує організаційні форми адвокатської діяльності, має відбуватися з урахуванням принципів як загальних положень, на яких ґрунтується адвокатура України.

У роботі наведено характеристику окремих організаційних форм адвокатської діяльності, а саме: індивідуальної адвокатської діяльності, адвокатського бюро та адвокатського об'єднання.

При дослідженні індивідуальної адвокатської діяльності підкреслюється, що законодавство лояльно врегульовує питання робочого місця адвоката. Виглядають доцільними такі вимоги до його робочого місця, як необхідність забезпечити дотримання адвокатської таємниці, бути захищеним від

несанкціонованого проникнення чи бути забезпеченим сейфом для зберігання документів, печатки, ключів доступу до реєстрів тощо.

Обумовлено, що в практичному виборі адвокатами організаційної форми адвокатської діяльності чи не найважливішим чинником, який впливає на результат такого вибору, є оподаткування доходів від здійснення адвокатської діяльності. Зроблено висновок, що в цьому аспекті індивідуальна адвокатська діяльність є менш привабливою порівняно з адвокатським бюро та адвокатським об'єднанням. Суттєвим недоліком оподаткування індивідуальної адвокатської діяльності є неможливість для адвоката перебувати на спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності, хоча будь-яких перешкод для надання адвокатам можливості використовувати спрощену систему оподаткування та звітності немає. Обґрунтовано, що податкове законодавство має враховувати особливості здійснення адвокатської діяльності.

При дослідженні спільних характеристик організаційних форм адвокатської діяльності, пов'язаних зі створенням юридичної особи, звертається увага на те, що законодавство про адвокатуру не передбачає жодних особливостей порядку державної реєстрації адвокатського бюро та адвокатського об'єднання. Запропоновано зберегти чинну наразі модель реєстрації адвокатських утворень зі статусом юридичної особи як таку, що є прийнятною та зручною для адвокатів. Підтримано підхід Національної асоціації адвокатів України щодо розробки примірних статутів адвокатського бюро та адвокатського об'єднання, оскільки він дозволяє усунути той вакуум, який існує щодо окреслення особливостей відповідних організаційних форм адвокатської діяльності.

Обґрунтовано, що адвокатське бюро та адвокатське об'єднання є самостійними організаційно-правовими формами юридичних осіб. Доведено, що віднесення адвокатських бюро та адвокатських об'єднань у Класифікаторі організаційно-правових форм господарювання до розділу «Інші організаційно-правові форми» є правильним.

Встановлено, що правова природа адвокатського бюро як організаційної форми адвокатської діяльності близька до індивідуальної адвокатської діяльності. Зроблено висновок, що адвокатське бюро є юридичною особою, яка особисто пов'язана з конкретною фізичною особою. Через це смерть адвоката-учасника адвокатського бюро має призводити до ліквідації адвокатського бюро.

При дослідженні особливостей адвокатського об'єднання доведено, що учасники вже зареєстрованого адвокатського об'єднання вправі укладати між собою договори, спрямовані на врегулювання їх діяльності у об'єднанні. Відтак, оскільки чинний Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не передбачає можливості укладення таких договорів, це є його недоліком. Запропоновано передбачити у цьому Законі можливість укладення засновниками адвокатського об'єднання засновницького договору про створення такого об'єднання, а учасниками адвокатського об'єднання – договору про реалізацію прав учасників (засновників) адвокатського об'єднання.

Критично проаналізовано законодавство про адвокатуру на предмет визначення вимог до змісту статуту адвокатського об'єднання. Зроблено висновок, що воно не визначає жодних вимог до змісту цього документа. Відтак, усі положення щодо внутрішніх цивільно-правових (господарських) аспектів організації адвокатського об'єднання формуються виключно практикою, з урахуванням загальних положень статутів установ і товариств. При дослідженні проблематики участі адвокатів у адвокатському об'єднанні зроблено висновок, що ексклюзивними порівняно з іншими загальними організаційно-правовими формами господарювання та дискусійними за своєю суттю виглядають окремі моделі участі адвокатів у адвокатському об'єднанні. Доведено, що членство адвоката у адвокатському об'єднанні лише на підставі його праці в цьому об'єднанні відповідно до цивільно-правового договору є неприпустимим. Слід переглянути модель участі в такому адвокатському об'єднанні адвокатів, які не мають права управління таким

об'єднанням. Немає жодних підстав визнавати членами об'єднання тих адвокатів, які не мають прав управління ним. У дисертації проведено дослідження зв'язку організаційних форм адвокатської діяльності з окремими інститутами законодавства про адвокатуру, зокрема з договором про надання правової допомоги та адвокатською етикою.

Зроблено висновок, що у Законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» поняття договору про надання правової допомоги визначено недосконало, оскільки неповно окреслено адвоката як сторону договору про надання правової допомоги. Стороною договору про надання правової допомоги може бути не будь-який адвокат, а лише той, який здійснює індивідуальну адвокатську діяльність. Вказано на непослідовність викладення статей (положень) Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у розділі «Договір про надання правової допомоги». Запропоновано таку послідовність викладення статей (положень) у цьому розділі: 1) підстави для здійснення адвокатської діяльності; 2) підстави для відмови в укладенні договору про надання правової допомоги; 3) форма та зміст договору про надання правової допомоги; 4) гонорар; 5) документи, які посвідчують повноваження адвоката; 6) припинення, розірвання договору про надання правової допомоги.

Проведено системний аналіз статей «Правил адвокатської етики» на предмет регулювання у них відносин щодо забезпечення дотримання цих Правил адвокатськими бюро та адвокатськими об'єднаннями. Зроблено висновок, що вони не враховують особливості зазначених організаційних форм адвокатської діяльності. Необхідно чітко розмежовувати суб'єктів виконання Правил, якими є фізичні особи (насамперед адвокати), від суб'єктів відносин щодо забезпечення дотримання Правил, якими є виключно адвокатські бюро та адвокатські об'єднання як організаційні форми адвокатської діяльності.

При дослідженні перспектив розширення кола організаційних форм адвокатської діяльності визначено напрямки такого розширення, що склалися

у науці та законотворчій діяльності. Такими є розширення кола організаційних форм адвокатської діяльності: 1) через залучення загальних організаційних форм підприємницької діяльності та їх адаптацію до специфіки адвокатської діяльності; 2) шляхом запровадження окремих спеціальних форм такої діяльності; 3) шляхом диференціації вже існуючих організаційних форм. Зокрема, в межах останнього напрямку запропоновано розширити коло організаційних форм адвокатської діяльності шляхом диференціації адвокатського бюро на дві самостійні організаційні форми адвокатської діяльності – адвокатський кабінет як форма, в якій адвокат-учасник надає правову допомогу самостійно, та адвокатське бюро – як форма, за якої адвокат може залучати до надання правової допомоги інших адвокатів.

За наслідками зроблених у роботі висновків сформульовано пропозиції щодо удосконалення законодавства про адвокатуру в частині організаційних форм адвокатської діяльності.

Ключові слова: організаційна форма, адвокатська діяльність, організаційна форма адвокатської діяльності, принципи організації та діяльності адвокатури, індивідуальна адвокатська діяльність, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання, адвокат, адвокатська етика, договір про надання правової допомоги, партнерське товариство.

SUMMARY

Dzhaburiiia O.O. Organizational forms of advocacy. – Qualifying scientific work, as a manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 "Law". – National University "Odessa Law Academy", Odessa, 2020.

The dissertation research is devoted to the study of the general theoretical workings, as well as the acquisition of new theoretical knowledge related to organizational forms of advocacy. The purpose of the dissertation is to formulate scientifically established conclusions concerning organizational forms of advocacy in order to increase the efficiency of the Bar of Ukraine.

The paper presents a general description of organizational forms of advocacy in Ukraine, explores the concepts and types of organizational forms of advocacy, principles of organization and activities of the Bar and their impact on organizational forms of advocacy.

The research draws attention to the fact that in the field of advocacy there is not exclusively one complex legal relationship regarding the provision of legal assistance, but a whole set (system) of legal relations related to each other. As a result, it has been concluded that the organizational forms of advocacy come as a system of legal regulated by law relations involving designated entities that emerge in the process of legal practice, in particular, the relationships in the subsystem "founders/participants" of legal entities. These relations are established with the purpose of carrying out the legal practice, registration of individual legal practice as an independent professional activity, considering special aspects of their taxation, termination of these legal entities or their activity, etc.

The characteristics of the organizational form of advocacy are most fully outlined in the following features: 1) the organizational form of advocacy is a party to the legal relationships to ensure advocacy; 2) the organizational form is a party to the contract for the provision of legal assistance, relations on financial monitoring, and also a party to tax relations; 3) the formation and termination of

the organizational form of advocacy is associated with registration, in particular, the registration of individual legal practice as an independent professional activity, registration of law firms and bar associations as legal entities, registration with tax authorities, etc. The division of organizational forms of advocacy into types has been carried out.

The dissertation draws attention to the importance of the principles of organization and activity of the Bar in formation of the appropriate structure of organizational forms of advocacy. The paper analyzes the impact of the principles of the lawyer's freedom of choice of the organizational form of advocacy, lawyer's independence in advocacy, avoidance of conflicts of interest in advocacy. It has been concluded that the change of the legislation, which regulates the organizational forms of advocacy, should take into account the principles and general requirements which the Bar of Ukraine is based on.

The paper describes individual organizational forms of advocacy, such as: individual legal practice, a law firm and a bar association.

The study of individual legal practice focuses on the fact that the legislation loyally regulates the issue of the lawyer's workplace. The appropriate requirements for their workplace include the need to ensure legal secrecy, the necessity to be protected from unauthorized intrusion, or to be provided with a safe for storing documents, seals, keys to access registers, etc.

It has been found that one of the most important factors of the lawyer's choice of the organizational form of advocacy is taxation of income from advocacy. It has been concluded that in this aspect, individual legal practice is less attractive compared to a law firm or a bar association. A significant disadvantage of the taxation of individual legal practice is the absence of possibility for the lawyer to operate under a simplified taxation, accounting and reporting scheme, although there are no obstacles to giving lawyers the opportunity to use a simplified taxation and reporting scheme. It has been proved that tax legislation should take into account the special aspects of advocacy.

While studying the common characteristics of organizational forms of advocacy related to creation of a legal entity, it was noted that the law on the Bar does not provide for any features of the procedure for state registration of a law firm or a bar association. It has been proposed to keep the current model of registration of bar associations with the status of legal entity as one that is acceptable and convenient for lawyers. The approach of the National Bar Association of Ukraine to the development of model statutes of a law firm and a bar association has been supported, as it allows to outline the features of the relevant organizational forms of advocacy.

It has been proved that a law firm and a law association are independent organizational and legal forms of legal entities. The paper considers appropriate to include law firms and law associations in the Classifier of Organizational and Legal Forms of Management in the section "Other Organizational and Legal Forms".

It has been established that the legal nature of a law firm as an organizational form of advocacy is close to individual legal practice. It has been concluded that a law firm is a legal entity which is personally related to a specific individual. Due to that fact, the death of a lawyer-member of a law firm should lead to the liquidation of the law firm.

When researching the specific aspects of a bar association, it was proved that the members of the registered bar association have the right to enter into agreements aimed at regulating their activities in the association. Therefore, the disadvantage of the current law "On the Bar and Practice of Law" is that it does not allow for concluding aforementioned agreements. It has been proposed to provide in this Law the possibility for the founders of a bar association to conclude a founders' agreement on the establishment of this association, and also provide the possibility for the members of the bar association to conclude an agreement for the enforcement of the rights of the members (founders) of the bar association.

The legislation on the bar has been critically analyzed in order to determine the requirements for the content of the statute of the bar association. It has been

concluded that it does not specify any requirements for the content of this document. Therefore, all the regulations on the internal civil (economic) aspects of the organization of the bar association are formed exclusively on a practical level, taking into account the general provisions of the statutes of institutions and companies. When studying the issue of lawyers' participation in a bar association, it has been concluded that separate models of lawyers' participation in a bar association are not only exclusive in comparison with other general organizational and legal forms of management but also are fundamentally debatable. It has been proved that the form of membership of a lawyer in a bar association on the grounds of their work in the association in accordance with the civil law agreement is inadmissible. The model of participation of the lawyers who do not have the right to manage such association should be reconsidered. There is no reason to recognize the lawyers who do not have the right to manage such associations as the members of these associations.

In the dissertation the research of the connection between organizational forms of advocacy and separate institutes of the legislation on the Bar, such as the contract for the provision of legal assistance and legal ethics, has been carried out.

It has been concluded that the Law "On the Bar and Practice of Law" defines the concept of a contract for the provision of legal assistance imperfectly, as it does not fully define the lawyer as a party to the contract for the provision of legal assistance. Not every lawyer can be a party to a contract for the provision of legal assistance, but only the one who carries out individual legal practice. The paper also shows the inconsistency of the presentation of the articles (provisions) of the Law "On the Bar and Practice of Law" in the section "A contract for the provision of legal assistance". It has been offered to present the articles (provisions) in this section in the following sequence: 1) the grounds for implementation of legal activity; 2) the grounds for refusing to enter into a contract for the provision of legal assistance; 3) the form and the content of the contract for the provision of legal assistance; 4) fees; 5) documents certifying the authority of a lawyer; 6) termination of the contract for the provision of legal assistance.

A systematic analysis of the articles of the Rules of Legal Ethics has been carried out in order to regulate their relations to ensure that law firms and bar associations comply with these Rules. It has been concluded that they do not take into account the specific aspects of these organizational forms of advocacy. It is necessary to distinguish between the subjects of relationships that comply to the Rules, which are individuals (primarily lawyers), and the subjects of relations that ensure the compliance with the Rules, which are exclusively law firms and bar associations as organizational forms of advocacy.

While studying the prospects for expanding the range of organizational forms of advocacy, the directions for such expansion in science and lawmaking have been identified. These are: 1) expanding the range of organizational forms of advocacy due to the general organizational forms in which business activities are carried out, and their adaptation to the specific features of advocacy; 2) expanding the range of organizational forms of advocacy through the introduction of certain special forms of such activities; 3) expanding the range of organizational forms of advocacy through the differentiation of existing organizational forms. In particular, within the latter area of activity, it has been proposed to expand the range of organizational forms of advocacy by differentiating a law firm into two independent organizational forms of advocacy: a law office as a form in which a lawyer provides legal assistance independently, and a law firm, as a form in which a lawyer may engage other lawyers to provide legal assistance.

As a result of the conclusions made in the paper, the proposals to improve the legislation on the Bar in terms of organizational forms of advocacy have been formulated.

Key words: organizational form, advocacy, organizational form of advocacy, principles of organization and activity of the Bar, individual legal practice, law firm, bar association, lawyer, legal ethics, contract for the provision of legal assistance, partnership.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Джабурія О. О. Принципи організації і діяльності адвокатури та їх вплив на організаційні форми адвокатської діяльності в умовах реформування адвокатури України: постановка проблеми. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 3. С. 197–201.

2. Джабурія О. О. Індивідуальна адвокатська діяльність як організаційна форма адвокатської діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2019. Вип. 54. С. 197–201.

3. Джабурія О. О. Адвокатське бюро як організаційна форма адвокатської діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 281–286.

4. Джабурія О. О. Окремі проблемні аспекти створення та діяльності адвокатського об'єднання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 1. С. 262–265.

5. Джабурія О. О. Організаційні форми адвокатської діяльності: поняття й ознаки. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. № 1. С. 188–194.

6. Джабурія О. О. Адвокатське бюро та адвокатське об'єднання як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання правил адвокатської етики. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика*. 2019. С. 34–36.

Публікація в зарубіжному виданні:

1. Dzhaburiia O. O. Organizational forms of advocacy related to the creation of a legal entity: some problem aspects. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2019. № 2/1. С. 59–62.

Публікація в базі даних Web of Science:

1. Bakaianova, N., Svyda, O., Demenchuk, M., Dzhaburiya, O., Fomina, O. Advocacy of Ukraine under constitutional reform. Amazonia investiga. Vol. 8 Núm. 22: 574-579.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Джабурія О. О. Підстави для відмови в укладенні договору про надання правової допомоги в аспекті організаційних форм адвокатської діяльності. *Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку (з нагоди 145-річчя створення Ради присяжних повірених при Харківському окружному суді)* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 трав. 2019 р.) / редкол.: Т. Б. Вільчик (голова) та ін. Харків : Право, 2019. С. 53–55.

2. Джабурія О. О. Щодо правового регулювання договору про надання правової допомоги у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні* : матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 24–25 жовтня 2019 р.). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2019. С. 233–235.

3. Джабурія О. О. Щодо здійснення адвокатської діяльності на підставі трудового договору як самостійної організаційної форми адвокатської діяльності: проблемні аспекти. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матер. IX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 листопада 2019 р.). Одеса, 2019. С. 74–78.

4. Джабурія О. О. Щодо простого (партнерського) товариства як організаційної форми адвокатської діяльності. *Професійна правнича допомога: сучасний підхід* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 11 грудня 2019 р.). Київ : Алерта, 2019. С. 78–82.

5. Джабурія О.О. Підстави вступу організаційних форм адвокатської діяльності у відносини державного фінансового моніторингу: проблемні аспекти. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листопада 2020 р.) / редкол.: Н.М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса, 2020. С. 73-81.